

Tančící Arabové

SAJJID KAŠUA

Z hebrejštiny přeložila Magdaléna Křížová

Pistorius & Olšanská

Příbram 2016

Tato kniha vychází s přispěním stipendijního fondu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a s laskavou finanční pomocí Ministerstva kultury ČR a Velvyslanectví Státu Izrael.

Velvyslanectví
Státu Izrael

Redakční a vydavatelskou přípravu provedli posluchači semináře
Nakladatelská praxe v Ústavu české literatury a komparatistiky.

Copyright © 2002 by Sajjid Kašua
Translation © Magdaléna Křížová, 2016
Typography © Klára Horová, 2016
Photography © Karel Cudlín, 2016

ISBN 978-80-87855-39-3

ČÁST PRVNÍ

Babiččina výbava do hrobu

Klíč od almary

Co si pamatuju, vždycky jsem hledal klíč od almary. Hned jak babička odešla navštívit rodinu některé další stařenky z vesnice, co zrovna umřela, pustil jsem se do hledání. Její stará hnědá almara mi připadala jako zamčená truhlice, která v sobě ukrývá poklad plný diamantů a královských klenotů. Jednou v noci jsem se jako obvykle tiše vkradl k ní do postele, protože jsem se zase bál a nemohl jsem usnout, a když jsem se ráno probudil, viděl jsem, jak babička vytahuje klíč od almary z tajné kapsičky, přišité k jednomu z polštářů. Podala mi ho a řekla, ať jí z almary vyndám modlitební kobereček. Vyskočil jsem ohromeně z postele. Nechápal jsem, co ji to popadlo. To mi opravdu dovolí, abych almaru odemkl? Vzal jsem si od ní klíč, a když jsem ho zasunul do zámku, ozvala se za mnou babička: „Ale odemykej opatrně, ten zámek už je celý zrezivělý.“

Na jedné straně visela na ramínkách řada bílých šatů a druhou polovinu tvořily police se složenými sultánkami a punčochami. Spodní prádlo tam žádné nebylo. Babička ho nenosí, obléká si pod šaty jen sultánky. Na nejnižší polici ležel svinutý modlitební kobereček z ovčí kůže. Udělala si ho sama: na svátek obětování koupila berana, vlastnoručně ho stáhla, kůži posypala solí a nechala vysušit na sluníčku. Úplně nahoře spočíval obrovský modrý kufr, se kterým před několika lety jela na pouť do Mekky. Vrtalo mi hlavou, co tam asi může schovávat. Třeba tam má ještě pár policajtských uniforem, jako ty, co nám tenkrát přivezla.

Vytáhl jsem modlitební kobereček a rozprostřel ho tam, kde se babička obvykle modlí. Modlitbu recituje vsedě, poněvadž už nevydrží tak dlouho stát, bolí ji nohy.

Babička bydlí s námi v jednom domě. Má tu vlastní pokoj se záchodem a umyvadlem, aby si mohla před každou modlitbou opláchnout ruce a obličej. K nám do obývacího a do kuchyně zásadně nechodí. Když ji chce někdo vidět, má přijít za ní. Za žádnou cenu by se nevetřela na mámi-no teritorium. A jestli s ní naši nechtějí mluvit, jejich věc. Ona se nepotřebuje doprošovat, aby si s ní někdo povídal. Kdysi to byl její dům, ale pak ho zdědil můj táta, její jediný syn, přistavěl pár dalších místností, oženil se a zplodil děti. Z nás čtyř bratrů, jejich vnuků, jsem já jediný měl ve zvyku zalézt si v noci k ní do postele. Skoro nikdy jsem nespal v pokoji s ostatními bratry. Počkal jsem, až naši usnou, potichounku jsem se proplížil k babičce a vklouzl k ní pod peřinu. Věděla, že se bojím zlodějů, tmy a strašidel. Taky věděla, že u ní se cítím v bezpečí, a nikdy mi neřekla: „Běž pryč a už mi sem víckrát nechod“, ačkoli spala ve starodávné rozvrzané posteli pro jednoho, kterou tam měla už víc než třicet let. Každé ráno jsem se probouzel za úsvitu, když se babička zrovna modlila. Jakživo jsem ale nespátřil ten klíč. A jakživo mě taky babička nepožádala, abych jí něco z té její almary přinesl.

Když to ráno dokončila modlitbu, obrátila se ke mně a zeptala se: „Viděl jsi, kde schovávám ten klíč? Svěřuju to jenom tobě a ty mi slib, že to nikdy nikomu neprozradíš, dokud budu naživu. Až umřu, teprve pak můžeš almaru otevřít a říct svým tetičkám, které se sem určitě všechny

seběhnou, že celou moji výbavu do hrobu najdou v tom modrém kufru. Rozuměls mi? Ať použijí jenom tuhle výbavu, žádnou jinou. Slibuješ?”

Slíbil jsem to.

„A ty už přestaň být takový strašpytel. Jsi chytrý kluk, čeho by ses měl bát? A teď šup, upaluj do postele, než se vzbudí rodiče.“

Takže odteďka nesu zodpovědnost za to, co s babičkou bude, až umře. Nejspíš musí o posmrtných věcech vědět něco, co já nevím, proč jinak by si chystala výbavu do hrobu? A co je to vůbec za výbavu?

Od toho dne, kdy mi babička prozradila, kde schovává klíč od almary, uháněl jsem domů o každé školní přestávce. Na to, abych stihl doběhnout domů a zase se vrátit, jsem měl jen pět minut, ale bydleli jsme hned vedle školy. Když zazvonilo na konec přestávky, z domova jsem to slyšel a přirůtil jsem se do třídy dřív, než tam stačil ze sborovny dojít učitel. Nikdy jsem neměl pozdní příchod. Učil jsem se nejlíp ze třídy, dokonce nejlíp ze všech čtvrtáku ve škole. A pokaždé když jsem se hnal domů, představoval jsem si babičku, jak leží na té své úzké staré posteli, všechny čtyři její dcery stojí kolem ní a s nářkem a kvílením zpívají ty samé truchlivé písně jako tenkrát, když umřel strýc Bašír, manžel tety Fátin. Anebo když umřel strýc Šákir, manžel tety Ibtisám. Věděl jsem, že babiččinu smrt nesmím za nic na světě propásnout, a jen jsem se modlil, abych se k ní dostal včas, než ji stačí pohřbít. Musím si pospíšet, abych jim stihl říct o tom modrém kufru

a o výbavě do hrobu. Nikdo netuší, kde babička schovává klíč, dokonce ani táta, její jediný syn.

Dál jsem každou noc vstával a plížil se do babiččina pokoje, abych mohl vklouznout k ní do postele. Ale místo abych se bál jako předtím tmy, zlodějů a psů, začal jsem se bát, že ta stařena vedle mě umře. Pocit bezpečí, který na mě vždycky vyzařoval z jejího mohutného těla, byl ten tam. Nakonec jsem si vedle ní lehal hlavně proto, abych hlídal, jestli mi neumírá. Každou chvíli jsem procítl, pár okamžiků jsem ani nedutal a přiblížil jsem hřbet ruky k jejím ústům. Dokud jsem cítil její teplý dech, věděl jsem, že zatím ještě ne. Zatím neumřela.

Víckrát už se babička přede mnou o své výbavě do hrobu ani o kufru nezmínila, jako by to pustila z hlavy a už ji nezajímalo, co bude, až umře. Někdy uprostřed páté třídy, mezi zimními a jarními prázdninami, jsem jako obvykle o přestávce běžel domů, ale babička tam nebyla. Málokdy se stalo, aby babička opustila svůj pokoj. Odcházela, jenom když někdo umřel, ale zato jí pak trvalo dlouho, než se vrátila zpátky.

Bez přemýšlení jsem došel k tomu polštáři a opatrně, abych s ním nepohnul, jsem zasunul ruku do tajné kapsičky a vytáhl klíč. Pamatoval jsem si, jak mě babička varovala, že zámek je zrezivělý, a klíčem jsem otáčel zvolna. To by mi ještě tak scházelo, aby se zlomil.

V almaře bylo všechno na svém místě, přesně jako tenkrát, jako by se za tu dobu nic nezměnilo. Modlitební

kobereček, řada bílých šatů, sultánky. Žádné spodní prádlo, jen punčochy. Na nejvyšší polici jsem nedosáhl. Zul jsem se, jednou nohou vystoupil na polici s koberečkem, vyšplhal jsem po policích se sultánkami ještě kousek a pak se mi podařilo jednou rukou otevřít kovové zavírací modrého kufru.

Dovnitř jsem pořádně neviděl. Jen rukou jsem nahmatával ručníky. To je divné, samé ručníky? To má být ta výbava pro mrtvé, ručníky? Po domě je přece fůra ručníků. A vůbec, odkdy mají mrtví zvláštní ručníky?

Běžel jsem do kuchyně pro židli a vylezl na ni. Vtom jsem uslyšel, jak ve škole zvoní. Přestávka skončila, začíná hodina, ale nedá se nic dělat, teď už odsud neodejdu. Ať mi klidně zapíšu pozdní příchod. Řeknu, že mě bolelo břicho. Budou mi věřit, protože jsem dobrý žák. Zvonení jsem si nevšímal a soustředil jsem se už jenom na kufr. Ze židle už jsem na něj dosáhl celkem pohodlně. Napnul jsem síly a pokusil se kufr zvednout. Byl ale mnohem lehčí, než jsem čekal. Nevím proč, ale představoval jsem si, že výbava na smrt bude pořádně těžká.

Položil jsem kufr na babiččinu postel a začal zkoumat jeho obsah. Navrchu ležely úhledně složené ručníky. Vydával jsem jeden za druhým a snažil se vrýt si do paměti, jak tam byly poskládané, abych je pak mohl všechny vrátit na místo. Bylo jich pět. Pod ručníky leželo rozprostřené bílé plátno s nápisem „Mekka“. Babička si určitě přeje, aby jí po smrti z toho plátna ušili rubáš. Pod plátnem se ukrývaly desítky mýdel, všechna vyrobená v Mekce. Byla tam i vonavka a krém na ruce, pinzeta v původním nedotčeném

obalu, nůžtičky a nový kartáč na vlasy. Nevěděl jsem, že výbava do hrobu jsou vlastně toaletní potřeby. Pocítil jsem zklamání. Tak kvůli tomuhle přijdu pozdě na zemědělskou výchovu? Kvůli pár mýdlům a ručníkům?

Celá výbava do hrobu už ležela vedle kufru a já si najednou všiml, že dno je ještě vystlané novinami. Nejdřív mě napadlo, že je tam babička dala, aby věci uvnitř neprovlhly, ale ještě než jsem začal vracet všechny toaletní potřeby zpátky do kufru, padl mi zrak na fotografii u jednoho článku. Noviny byly celé v hebrejštině a já ještě neuměl hebrejsky tak dobře, abych si mohl něco přečíst, ale na jejich zažloutlých stránkách jsem uviděl vybledlý snímek mladého muže.

Strnul jsem. Z té fotky se na mě díval náš táta. Vypadal mnohem mladší než teď – nikdy jsem neviděl tátovu fotku, kde by byl takhle mladý – ale mohl bych odpřisáhnout, že je to on.

Zvedl jsem noviny, pod nimi ležely další a další stránky z denního tisku a na všech se objevovala tatáž stará pasová fotografie. Všechno bylo v hebrejštině, a my ve škole pořád ještě slabikovali věty jako: „To je máma. Máma má mísu.“ Musím se naučit pořádně hebrejsky, umínil jsem si. A bych si dokázal přečíst noviny v hebrejštině.

Ještě chvíli jsem se v kufru přehraboval a zjistil jsem, že úplně dole pod novinami jsou schované pohlednice, psané arabsky. Hned jsem poznal, že jsou od táty, nikdo nemá tak krásný, úhledný rukopis, každé písmeno nádherně vykroužené, jako obrázek. Táta byl nejlepší žák v celé Tíře. Vždycky jsem chtěl být jako on.

Vytáhl jsem jednu pohlednici a četl:

Drahý Bašíre,

jak se daří mé sestře Fátin? Doufám, že u vás doma je vše v pořádku. Já se mám dobře, chvála Bohu, vyřídí mamince, ať přestane plakat. Už brzy mě propustí. Předej ode mě políbení Šarífě, Fátin, Ibtisám, Šurúk a dětem.

*Líbám vás všechny
Tvůj bratr Darwíš*

P. S. Vyříd' mamince, ať mi přinese na příští návštěvu sešit a dvě tužky. Také dva páry ponožek a dvojce slipy.

Na pohlednici byla spousta červených trojúhelníkových nálepek s nápisy v hebrejštině a z druhé strany černobílá fotografie vojačky pojídající falafel. Slyšel jsem, jak ve škole zase zvoní. Teď je přestávka a za chvíli začíná další hodina.

Honem jsem vrátil pohlednice a noviny do kufru, na to jsem narovnal výbavu do hrobu a zasunul jsem kufr na nejvyšší polici. Zamkl jsem almaru a klíč schoval do kapsičky v polštáři, bleskově jsem odnesl židli zpátky do kuchyně, nazul si boty, zamkl dům a uháněl do školy.

Po cestě jsem zahlédl pohřební průvod. Zdálky jsem si všiml i babičky. Umřel Abú Zijád, náš soused, dědeček Ibrahíma od nás ze třídy. Babička Abú Zijáda k smrti nenávidí. Já zas k smrti nenávidím Ibrahíma.

Nejhezčí a nejchytřejší ze všech

Toho dne táta seděl na posteli a poslouchal rádio.

„Nevím, co tam zaslechl,“ vypráví babička, „ale zničehonic vykřikl nahlas: Jo! A vyskočil málem až ke stropu. Kde na to vzal sílu? Vypadalo to, jako by ho něco kouslo. Celá jsem se polekala, povídám mu: Ve jménu Boha slitovného, co to do tebe vjelo, *ja ima?*“

Ale táta neodpověděl. Babička tvrdí, že se mu na tváři objevil úsměv, jaký u něj nikdy neviděla, okamžitě si naházela pár věcí do tašky, babičku políbil a řekl, že jede zpátky do Jeruzaléma.

O pár hodin později se ve dveřích objevila *al-daula*, státní moc. Vrazila k nám snad stovka policajtů a vojáků. Babička byla doma sama. Všechny čtyři její dcery byly už provdané. „Prohledali každičkový kout. Přinesli si pípající přístroje a každý kámen s nimi přejeli. Vyházeli věci ze skříní, postele obrátili vzhůru nohama. Říkala jsem jim: Povězte mi, co hledáte, třeba vám můžu pomoci to najít – ale ani se neobtěžovali mi odpovědět. Jeho knížky prolistovali stránku po stránce, některé si odnesli, jiné tam nechali. Hrabali se mu v papírech. Pak začali pročesávat zahradu, píď po pídi.“ Samozřejmě hledali zbraně, ale to babičce došlo, až když byli pryč. „Věděla jsem, že se mu něco muselo stát, prosila jsem je na kolenou, ať mi řeknou, jestli je v pořádku, ať mi vysvětlí, co se děje. Ale neodpověděli.“

Babička říká, že jí táta nedopřál chvilku klidu. Nemnul den, aby kvůli němu netrula strachy. Babička má tátu

moc ráda. Říká, že ho miluje víc než sama sebe. Strašně moc si přála, aby šel studovat na univerzitu, a udělala všechno pro to, aby mu mohla zaplatit školné, podnájem a ještě zbylo na kapesné. Co v práci vydělala, všechno dala stranou pro něj. Nikdy mu nic nescházelo. Dřela a zastala práce jako dva chlapi dohromady, nikdo by býval neřekl, že táta vyrůstá jako sirotek. Byl nejupravenější dítě z celé školy a taky ze všech nejhezčí. Chodil vždycky pěkně oblečený a nažehlený, jako ze škatulky.

Podle babičky chodil táta do školy jako princ. Všichni mu záviděli. Spousta kluků se s ním rvala, babička pak chodila k nim domů a křičela na ty kluky i na jejich rodiče. Kdo si na tátu něco zkusil, věděl, že bude mít co do činnění s ní. Měl z celé školy nejlepší známky, výborně se učil. Celé noci seděl při světle svíčky a psal úkoly, a když sousedka odvedle začala zpívat – občas ji to takhle uprostřed noci popadlo a dala se do zpěvu – zapnul si petrolejový vaříč, aby ji syčením hořáku přehlušil. Toulal se po polích s knížkou v kapse. Vždycky měl nejlepší prospěch ze všech.

V den, kdy se rozdávalo vysvědčení, čekal strýc Bašír, který už je taky na pravdě Boží, u východu ze školy, a jakmile slavnostní předávání skončilo, popadl tátu, zvedl si ho na ramena a tančil s ním celou cestu až domů. Strýc Bašír byl hrdina. Byl statný a urostlý jako velbloud. Sotva prošel dveřmi, takový to byl obr.

Nikdo by nepoznal, že táta nemá bratry ani otce, který by ho zaopatřil. Doma už nezbývaly peníze ani na jídlo, ale babička mu stejně koupila knihu, co si přál. Pořádila

mu i drahé kolo. Nechtěla, aby si kdokoli myslel, že má hluboko do kapsy. Vždycky vzpomíná, jak cpala do peřin igelit, aby si sousedky, co se zastavily u ní na návštěvu, myslely, že tam šustí schované bankovky. Nikdo nechápal, odkud může mít babička tolik peněz, vždyť přece pracuje jen jako česačka ovoce, ale ona prohlašovala, že Bůh jí dává všechno, co potřebuje.

A pak se jí to celé naráz zhroutilo před očima. Syn, všechna ta námaha a našetřené peníze, studium na univerzitě. Babička ani nevěděla, kde je tátovi konec. Řekli jí, že ho má armáda. Dva týdny oka nezamhouřila, až ho nakonec našla. Strýc Bašír a strýc Šákir, manžel tety Ibtisám, objeli s babičkou věznicu po celém Izraeli. Neměli ani auto, takže museli jezdit autobusem. Někde jim řekli, že bude určitě v Maskúbíji, pak je zas poslali do Ramly, do Šatty, do Dámúnu, do Beer Ševy.

Trvalo dva týdny, než konečně spatřila, jak ho odvádějí do vězení. Prý tenkrát plakala, křičela, připadal jí najednou menší, celý vyhladovělý. Babička tenhle výjev popisuje vždycky stejnými slovy a přitom v rukou drží bílý kapesník, zvedá ho nad sebe a nechává ho poklesnout, jako by oplakávala mrtvého, nabírala písek a sypala si ho na hlavu. „Vždyť tě tam utýrají k smrti, *ja ima!* Bili tě? Copak ti provedli, *ja ima, ja habíbi?*“

A to byl podle babičky teprve začátek. Neměla peníze na autobus, a tak si začala půjčovat od tetiček, aby za ním mohla týden co týden jezdit na návštěvu. Každý pátek. Za celou tu dobu, co byl táta ve vězení, ani jedinkrát nevynechala. Nerozuměla tomu, co jí tam říkají, jen ho chtěla

znovu spatřit na vlastní oči, vidět, že je živý a zdravý. Nikdy by si neodpustila, kdyby promeškala byť jen jednu příležitost ho vidět. A nikdy nepřijela s prázdnýma rukama. Vždycky mu přivezla něco na přilepšenou, jídlo nebo oblečení. Hlavně aby si nemyslel, že má babička o něco nouzi.

Někdy v té době jí přestaly sloužit nohy. Klouby jí změkly, až byly jako kus mýdla, babička zeslábla a začala se belhat o holi. Tátovi vazbu prodloužili, nejdřív jednou a pak podruhé, nikdy ale nezveřejnili, jaké mají proti němu důkazy. O prodloužení vazby zažádala služba Šin Bet a veškerá dokumentace podléhala utajení. Pořád dokolečka jenom opakovali: „Představuje bezpečnostní riziko.“ Administrativní vazba se tomu říká. Pokaždé ho přemístili do jiné vazební věznice a vůbec se neobtěžovali to babičce oznámit. Musela dlouho pátrat, než zjistila, že teď ho zrovna drží ve vězení v Šattě anebo v Dámúnu.

Babička se v nové situaci naučila pohybovat velmi rychle. Získala kontakty na arabské poslance v Knesetu, na drúzské a arabské starší. Obracela se na redakce všech novin. Týden co týden jim posílala dopisy, které za ni psali sousedi z vesnice, ti, co měli pěkný rukopis. Diktovala jim: „Vraťte mi mého syna, nemám na světě nikoho jiného. Zničili jste mi život.“ Čas od času noviny některý její dopis otiskly. Výstřižky si pak ukládala do modrého kufru. Objížděla vesnice v celé Galileji a setkávala se s každým, o kom se doslechla, že by jí snad mohl pomoci, se starosty, *muchtáry*, drúzskými duchovními předáky. Navštěvovala je znovu a znovu, dokud je nepřiměla, aby obeslali soudy,

policii, ministerstva. „Nikdy nic hrozného neprovedl, jen odjel studovat,“ vysvětlovala jim. „Může za to závist. Ti bídáci prašiví ho udali, protože byl hezčí a chytřejší než kterýkoli z nich.“

Táta se ničím z toho nevzrušoval, věděl, že nakonec přijde Gamál Násir a osvobodí ho. Neměl strach a nic si nedělal ani z bití u výslechů. Když se koukáme na televizi, čas od času pozná táta v záběru někoho z těch, co ho tloukli. Různí známí lidé, o kterých on s klidem prohlásí: „Jo, tenhle mi jednou vrazil facku.“ Ještě dneska si při těch slovech ohmatává tvář.

Zato ale udělal všechno pro to, aby mohl věznici aspoň na chvíli opustit. Jednou brečel bachařům celé hodiny, jak ho strašně bolí zuby, jen aby ho odvezli do nemocnice. Táta tvrdí, že ten mizera zubař dobře věděl, že mu nic není, a stejně mu jeden zub vytrhl, jenom tak, a ještě bez umrtvení. „Ale za ten výlet to stálo,“ dodá vždycky.

Na jedné fotce v albu je vidět táta ještě s někým dalším vysoko na terase. Oba mají na sobě teplé kabáty a ruce vražené hluboko do kapes. Choulí se zimou a snaží se zahřát. Táta říká, že na té terase počítali vrtulníky, co převážely zraněné vojáky z Jordánska do nemocnice Hadasa během bitvy u al-Karámy. Táta i tenhle jeho kamarád Chalíl z Tur'ánu byli zavřeni za účast na tom samém případě, ale táta nám nikdy neprozradil, o co šlo. V novinách se psalo, že nechali vylétnout do povětří bufet v univerzitním kampusu, ale táta říká, že noviny lžou. Fakt je, že v ten den, kdy

ho pustili z vězení, si koupil Ha-arec a tam se dočetl, že podle Mošeho Dajana představuje „dotyčný zadržený student“ vážné bezpečnostní riziko a v nejbližší době se jeho propuštění rozhodně neočekává. Tátu pustili docela brzo. Zato Chalíl si odseděl sedmnáct let. Dali mu doživotí, ale nakonec se dostal na svobodu v pětaosmdesátém během výměny vězňů, dojednané Ahmadem Džibrílem.

Několik dní po Chalílově propuštění posadil táta nás čtyři bratry na zadní sedadlo auta a jeli jsme na sever až do vzdálené vesnice Tur'án. Tam se táta vyptával lidí, jak se dostane k Chalílovu domu. Někteří se tvářili, že nevědí, protože Meir Kahane prohlásil, že dostane všechny odsouzence zpátky za katr, a lidi se báli někoho vyzradit. V Tur'ánu mluví všichni s divným přízvukem a my na zadním sedadle jsme se pochichtávali, jak tvrdě vyslovují hrdelní „k“. Táta a Chalíl si padli do náruče, dlouze se objímali a zasypávali jeden druhého polibky. V životě jsem neviděl, aby se dva lidi takhle vítali. Chalíl netušil, že se chystáme přijet, a jeho matka se celá vyděsila, když jsme se jim najednou objevili ve dveřích. Pak ale prohlásili, že jsme pro ně všichni rodina a že Chalíl a můj táta jsou jako bratři, a nabídli nám, abychom u nich přespali. Chalíl a všichni jeho příbuzní měli taky ten divný přízvuk. Stěží jsme pochytili, co říkají.

Při té návštěvě nám táta vyprávěl, jak si spolu s Chalílem a ještě jedním studentem z Džaldžúlije pronajali bydlení ve čtvrti Romema u matky Rechavama Zeeviho, kterého všichni znali pod přezdívkou Gándhí. Ten byl v té době v čele centrálního velitelství izraelské armády, a když

Jim jeho matka otevřela dveře, řekla jim: „Já jsem matka Gándhího, jistě víte, o koho jde.“ Načež ten jejich kamarád z Džaldžúlíje odpověděl: „Ale jo, to je přece ten slavný Gándhí z Indie.“ A táta i Chalíl se mohli smíchy potřhat. Gándhí už byl v té době ženatý, a tak táta dostal jeho pokoj. Prý měl ohromnou, bohatě zásobenou knihovnu a táta si odtamtud vzal pár knížek od Žabotinského. Taky tam měl hodně válečné literatury. Jeho matka se k nim chovala slušně, jen si přála, aby se sousedi nedozvěděli, že jsou Arabové. Podle táty je tahle jejich bytána dneska po smrti. Už tenkrát byla dost stará, celé dny jen seděla a stríhala pro zraněné vojáky gázu na čtverečky, které pak posílala do nemocnice Šaarej Cedek.

Po šestidenní válce se od Gándhího matky odstěhovali, a když potom armáda otevřela přístup do Starého Města, táta a Chalíl byli mezi prvními, kdo se vydali podívat na Skalní dóm. Podle táty je tam čekalo veliké zklamání, protože si vždycky představovali, že se tam nad mešitou vznášší posvátné skalisko. Pak se dal táta ke komunistům a o víkendech začal ve vesnici roznášet stranické noviny.

Táta věřil v Trockého, Lenina, Sovětský svaz, v Jurije Gagarina a Valentinu Těřeškovovou. Dodneška si pamatuje celé Násirovy projevy nazpaměť, přestože tenkrát bylo ve vesnici jedno jediné rádio a všichni se mačkali kolem něj, aby líp slyšeli. K jeho nejoblíbenějším průpovědkám patří dodnes zvolání „ve jménu národa, ve jménu lidu“. I máma má Násira ráda. Když Násir umřel, chodila na střední školu a pamatuje si, jak ve vesnici vyzdobili prázdnou rakev a vystrojili Násirovi symbolický pohřeb.

Babička prohlašuje, že Židi otrávilí Násirovi cigaretu. Prý neumřel jenom tak, jak se oficiálně tvrdí. Všechno to bylo narafičené.

Podle táty nesahá Sádát Násirovi ani po kotníky. V den atentátu na Sádáta jsme zrovna byli na cestě z Túlkarmu domů. Když to v rádiu ohlásili, táta se rozesmál. Pak poznamenal, že už bylo načase. Nechápe, proč ve třiasedmdesátém Egyptě válku vzdali. Sám dal ještě svému prvozenému synovi jméno Sam po ruských raketách typu SAM. Podle táty už v té době Golda zvažovala, že přistoupí na příměří. To všechno kvůli králi Husajnovi, tomu hajzlovi, škoda, že ho Násir včas neodpravil, říká táta a pak s egyptským přízvukem předvede, jak Násir jednou prohlásil Husajna za psa – v Londýně ho zatahají za ocas a on hned v Ammánu štekne.

Táta nedokáže pochopit, co z jeho synů vyrostlo. Ani palestinskou vlajku neumíme nakreslit. Říká, že i menší děti, než jsme my, pochodují ulicemi a skandují: „PLO – Israel no!“ kdežto my snad ani nevíme, co to PLO vůbec je.

Sasanky

Naši vstávali každý den brzo ráno do práce. První byla na nohou máma. Protože jsem se probouzel dřív než ostatní bratři, měl jsem za úkol ranní nákup – bochník chleba a deset deka tvrdého sýra. Obchod s potravinami byl od nás kousek, přímo naproti, ale já se snažil vždycky vyrazit,

co nejdřív to šlo, abych se vyhnul *Azazwe*, chamradi z Gazy, co tam přicházela každé ráno. Skoro vždycky jsem tam na ně narazil. Jen občas se mi podařilo proklouznout do obchodu dřív než oni, ale pak jsem je stejně viděl, jak vystupují z autobusů, jen co jsem z obchodu vyšel. Ty autobusy stavěly přímo před naším domem, motory ještě hrčely a davy Gazanů se nahrnuly do našeho malého krámků. Rázem v něm nebylo k hnutí a fronta se táhla až ven na chodník. Nesnášel jsem je, tu chamraď z Gazy, protože je nesnášeli všichni a taky protože jsem se bál, že mě unesou. Vypadali vlastně celkem normálně a nikomu ze zdejších lidí nikdy neublížili, ale babička mi tolikrát vyprávěla hrůzostrašné příběhy o zlobivých dětech, které rodiče za trest prodali chamradi z Gazy, že mě obcházel strach, jen jsem je uviděl. Vždycky jsem si představoval, jak s nimi nasedám do jednoho z těch jejich červených autobusů a pak stojím dlouhou frontu u obchodu s potravinami. Chamraď z Gazy se ukazuje jen brzo ráno, ještě za tmy, protože přes den se nesmí volně pohybovat. Dojdou si nakoupit jídlo a pak se vypaří, jako by nikdy nebyli, jako by na světě žádná chamraď z Gazy neexistovala.

Když jsem se vrátil z nákupu, tátu jsem pokaždé zastihl na záchodě. Vykouřil si tam svoje ranní cigárko a zhasil ho v šálku kávy, kterou si tam bral s sebou. Já jsem šel vždycky po něm a pak odtamtud vynesl hrníček s vajglem plovoucím uvnitř. Na záchodě to po černé kávě a vykouřené cigaretě zvláště voní. I táta má svůj zvláštní odér. Zním tenhle ranní zápach na záchodě moc dobře. Nevoní tak špatně. Měl jsem ho vždycky rád. Ráno jsem tátu většinou

skoro neviděl, protože hned po kafi a cigaretě na záchodě popadl pikslu s obloženými chleby, co mu nachystala máma, a odešel do práce.

Věděl jsem, že táta pracuje v místě, kterému říká někdy „balírna“ a jindy „Kalmania“. Nevěděl jsem, co to přesně znamená, ale usoudil jsem, že nejspíš pracuje jako česač ovoce.

Pan učitel Džamál, který nás měl na základce na hebrejštinu, mluvil o česačích pořád. Slyšeli jsme od něj o česačích ovoce snad víc, než jsme slyšeli hebrejštiny. Pořád na nás křičel, že nakonec z nás stejně vyrostou samí námezdní dělníci někde na plantážích. „Budete dřít jako mezci,“ hrozil nám. „Ráno v šest budete odcházet do roboty a před setměním se domů nevrátíte.“

Mě míval pan učitel Džamál celkem rád. Byl jsem nejlepší žák ze třídy a dělal jsem všechno pro to, abych skončil jako česač ovoce. Ale stejně jsem věděl, že je mi to málo platné. Babička pracovala jako česačka, táta pracoval jako česač a nejspíš tak skončím i já. Táty mi bylo líto a doufal jsem, že pan učitel Džamál neví, že i můj táta pracuje jako česač, do práce odchází v šest ráno a vrací se až po setmění. Táta byl taky nejlepší žák ze třídy. Měl vzorný krasopis.

Na rozdíl od táty mluvila babička o česání ovoce celkem často. Vyprávěla nám o sousedovi Abú Zijádovi, jak vždycky naložil na korbu dodávky všechny vdovy z okolí a odvezl je do sadů zemědělského podniku Mehadrin, kde česaly jednou pomeranče, jednou zas pistáciové ořechy. Pracovala vždycky bosa a ráda nám na důkaz toho

ukazovala svá ztvrdlá chodidla plná prasklin. „Od rána do večera,“ říkávala, „na slunci, v dešti, každý den jen za šilink denně.“ To všechno dělala babička jen pro své děti, hlavně pro tátu, aby mohl studovat. Ale on to všechno zmařil, zlomil jí srdce. „Žáda a chodidla mi nezničila práce na plantáži, ale zármutek a bolest, co mi způsobil váš táta. Hlavně ať mu zdraví slouží, nemám na světě nikoho než jeho.“

Babička začala pracovat jako česačka ovoce po tom, co její muž za války umřel. Zůstala sama s pěti dětmi na krku, čtyřmi dcerami a jedním synem, kterému byly dva měsíce, když o otce přišel. Babička vždycky vzpomíná, jak se její muž těšil na narození syna, a přitom si pravou rukou přidržuje cíp šátku a stírá si jím slzu z levého oka. Tenkrát se zachovala hrdinsky. Když Židi ostřelovali Tiru, položila děfátko v povijanu na pšeničné pole a kryla ho vlastním tělem. „Řekla jsem si: radši ať zasáhne granát mě než mého syna. Jako by to k něčemu bylo, vždyť takový granát by nás určitě zabil oba.“

Pokoušel jsem si představit babičku, jak vypadala zamlada, ale marně. Vždycky mi vytanula před očima tak, jak ji znám odjakživa: stařenka v bílých šatech, zchromlá a s bolavými klouby, se snaží vlastním tělem ochránit pláčícího chlapce, který ví, že už nemá tátu, všude kolem nich na pšeničném políčku za vesnicí vybuchují granáty a ji jenom zázrakem nezasáhnou. A stařenka vstává, zvedá dítě a běží dál, jenže letoun se vrátí a zasypává zemi další dávkou granátů, a stařenka znovu zalehne k zemi. Babička vždycky říká, že jestli vypukne další válka, nesmíme

v žádném případě zůstat doma, protože dům by se na nás zřítil, a taky že nesmíme rozsvěcet a že nejlepší je ukryt se mezi stromy.

Rád jsem si představoval ta pšeničná pole z babiččina vyprávění. A taky jsem si rád představoval *bajdar*, sýpku s obilím, a vesničany, jak se uvnitř shromažďují jako při oslavě velikého svátku a vidlemi vyhazují úrodu do vzduchu, aby zrní spadlo na jednu hromadu a plevy odlétly s větrem pryč, než se shrábnou na druhou hromadu.

Kdysi bývali bohatá rodina. Tři velbloudi převáželi hojnou úrodu obilí a zeleniny z jejich polí v al-Basse k nim domů. Za každého velblouda zaplatili šilink. Děda a babička mívali krávy, koně a hlídacího psa, který ležal na verandě, dával pozor, aby se ke slepicím nepřiblížila toulavá kočka, a do domu nikdy nevkročil.

Dědeček byl chytrý a nadaný, uměl číst i psát a měl krásný rukopis. Tenkrát ale nebyly školy, jako jsou dneska, jinak by šel určitě studovat medicínu a byl by z něj doktor. Babička říká, že z ní taky mohla být inženýrka, kdyby ji poslali studovat, ale tehdy ještě ženy do školy nechodily. Vždycky jsme jí to věřili. Připadalo nám, že by se to k ní hodilo, inženýrský titul. Fakt je, že neměla vůbec žádné vzdělání, a přesto uměla hrát karty, sčítat a odečítat a věděla, kde končí jeden pozemek a začíná druhý.

Můj děda, s tenkým knírkem, jak ho ukazuje jediná dochovaná fotografie, kterou má babička v pokoji, byl hrdina, silný chlap, který bojoval ve válce proti Židům, ale umřel na zápraží vlastního domu ve chvíli, kdy se sklonil,

aby utrhl hrozen vína. Vykřikl jen: „*Ja Alláh,*“ a skácel se mrtvý k zemi. Zasáhla ho kulka. Babička nejdřív nechápala, proč se válí po zemi. „Povídám mu: *Ja zalame,* vstaň, chlape, co je s tebou?“ Myslela, že to jen tak předstírá.

Babička říká, že děda byl svatý mučedník. Že prý tam, kde se do země vsákly krůpěje jeho krve, vyrašily sasanky. A taky že Abú Zijáda sežrali po smrti červi, ale k dědovi se ani nepřiblížili. Tak to zkrátka chodí: mrtvé tělo mučedníka nepodléhá rozkladu, zůstane i po smrti nedotčené.

Adenský kabaret

Táta nám domů pořídil první videopřehrávač v širokém okolí. Byl celý z kovu, obrovský a těžký. Tenkrát se ještě dělaly jiné videokazety, s krátkými a silnými pásky. První dny poté nás postupně přišli navštívit všichni příbuzní. Poblahopřáli nám a přinesli jako dárek pytle rýže a veliké balení kávy. Táta jim pustil na videu *Černého samuraje* a indický film *Amar Akbar Anthony* s Amitabhem Bachchanem o třech bratrech, kterým nějaký padouch zabije otce a pak se jejich cesty rozejdou. Po letech se ale dají dohromady a společně se všem zloduchům pomstí.

Jednou přinesl táta kazetu s pořadem, který se jmenoval *Adenský kabaret*. Dívali jsme se na něj pořád dokola. Celá rodina se shromáždila kolem televize a sledovali jsme ten pořad společně. Babička seděla s nosem skoro nale-

peným na obrazovku, protože oči jí už nesloužily jako zamlada. Vystupovaly tam děti v palestinských šátkách, ozbrojené pistolemi, hudebníci, zpěváci, básníci. Ty písně jsme nakonec už znali nazpaměť. Jedna holčička tam zpívala tatínkovi, který se chystal odejít do války, a babička si pokaždé otírala slzy z očí. Když účinkující vystupovali na pódium, vždycky pozdravili diváky prsty zdviženými do tvaru písmene V.

I tátovi kamarádi chodili k nám domů, aby se na ten pořad podívali. Seděli před televizí a loupali slunečnicová semínka. Táta se jim vždycky posmíval, když někoho na obrazovce nepoznali. „Ale prosím tě, to je přece Abú Džihád,“ anebo: „Nevykládej mi, že nevíš, jak vypadá Mahmúd Darwíš.“ Jednou dokonce vyhodil souseda, který si myslel, že al-Fakahání je jméno nějakého zelináře v Bejrútu.

Na noc dal videokazetu vždycky babičce a ta ji schovávala do kurníku ke slepicím. Máma ty babiččiny slepice nesnášela, vadilo jí, kolik nadělají špíny a kraválu. Kvůli slepicím se jednou strašně rozhádaly a dlouho spolu nemluvily. Já měl ty slepice docela rád. Jednou máma babiččin kurník vypálila a uvnitř shořela i videokazeta s *Adenským kabaretem*. Táta se naštvál a odešel hrát karty.

Druhý den nato se nevrátil z práce domů. Tenkrát ještě nebyly telefony, a tak máma nasedla se strýčkem Bašírem do jeho džípu, co patřil podniku Agrexco, a rozjeli se ho hledat. Všechny tetičky přišly k nám domů a plakaly. Slyšel jsem je, jak si povídají o letácích, o palestinském Dnu země a o zatýkání.

Babička proseděla celou noc na rohoži pod eukalypty u zápraží domu, čekala a slzy jí stékaly po tvářích. Máma se taky domů nevrátila, babička mi řekla, že je s tátou, ale neřekla kde. Druhý den žádný z nás bratrů nešel do školy. Já jsem se posadil na rohož pod stromem vedle babičky. Bez přestání se pohupovala ze strany na stranu. Oči měla napuchlé a zarudlé a strnulý pohled upřený k nejzazšímu konci ulice. Pokaždé když se odtamtud vynořilo auto, babička se přestala kývat a natáhla krk. Soustředěně sledovala vůz, dokud neprojel kolem nás, a pak se zase začala s tichým pláčem pohupovat.

Máma chtěla eukalypty rostoucí na zápraží domu pokácet. Tvrdila, že z nich padá samý sajrajt a ještě nám hzdí průčelí. Babička prohlásila, že by nám to přivodilo neštěstí, poněvadž eukalypty v sobě mají *walí*, posvátnou sílu, střežící dům i celou vesnici před vším zlým. Vyprávěla nám, jak dědečkův otec, šejch Ahmad, stával u těch eukalyptů a mluvil s povstalci z Jaffy a z hor. Varoval je před Židy, říkal jim, kde všude číhají a která cesta je naopak bezpečná.

O dva dny později tátu z vazby propustili. Zadrželi ho na kontrolním stanovišti, měl namířeno na demonstraci do al-Tajjiby. Prohledali mu auto a našli letáky. Tváře měl zarostlé strništěm a vypadal úplně jinak. Babička ho objímala, plakala a pořád dokolečka opakovala: „Chlapče můj, ty se nikdy nepoučíš, *ja ima, ja habíbí.*“

Pistolky na kapsle

Vždycky mi bylo jasné, že dřív nebo později vypukne válka. Jako malí kluci jsme s bratry vykopali v sadu za domem příkopy. Odhrabovali jsme hlínu holýma rukama a moc hluboko jsme se nedostali. Brzo jsme narazili na tvrdou zem, která nezměkla, ani když jsme ji polévali vodou. Náš plán byl vyhloubit příkopy kolem celého domu, abychom se v nich mohli schovat, až nás začnou bombardovat. Chtěli jsme je mít dost hluboké, abychom tam mohli chodit vzpřímeně, jen babička a rodiče se budou muset trochu přikrčit. Taky jsme plnili igelitové tašky pískem a stavěli z nich zátarasy, jako se to podle babiččina vyprávění dělalo za války. Ale igelitky dlouho nevydržely, za pár dnů se protrhly a písek se vysypal.

Jednou nás táta vzal do vesnice Ja'bad za svými kamarády, kteří s ním pracovali v balírně. Měli auta se zelenou poznávací značkou a táta nám vysvětlil, že takhle si Židi značkují Araby z okupovaných území. V Ja'badu zuřila opravdová válka, ne jako v babiččině vyprávění. U tátových kamarádů doma měli ve stěnách díry po kulkách. Vyděsilo mě to, protože jsem si do té doby nedokázal představit, že kulka může vletět i dovnitř domu. Měli tam železné, zeleně natřené dveře proděravělé po kulkách, a když se člověk skrz ty díry podíval, viděl jimi až do obýváku.

Táta řekl, že nám se tohle nemůže stát, protože my nejsme jako oni. A my mu to věřili, protože lidi v té vesnici mluvili jinak než my a taky protože u nás máme dveře dřevěné.

Občas nás máma s tátou namáčkli všechny čtyři na zadní sedadlo auta a vyrazili jsme na výlet do Ja'badu, ale nakonec jsme tam stejně nedojeli a s tátovými kamarády jsme se neviděli. Uprostřed cesty najednou táta zaklel, oznámil nám, že dneska se do Ja'badu nedostaneme, protože vojáci postavili na silnici kontrolní stanoviště, otočil auto a jeli jsme zpátky. Vždycky říkal, že lidi v Ja'badu i jejich děti jsou hrdinové, ne jako my, prachmizerní ochočovní zbabělci.

S bratry jsme se ustavičně připravovali na válku. Každý den jsme si hráli na vojáky. Ze začátku jsme bojovali hlavně meči, přesněji řečeno šermovali jsme klacky, jak jsme to znali z filmů o taženích proroka Mohameda. Já byl vždycky Hamza, Prorokův strýc. Ve filmech to byl udatný válečník a měl meč s dvojitým ostrím. Bojoval třeba s deseti bezvěrci najednou a všechny je pozabíjel. Starší bratr byl Alí, Prorokův bratranec, a dva mladší byli chalífové Umar a Usmán, Prorokovi následníci. Nikdo nebyl prorok Mohamed, to se nesmělo. Babička nám řekla, že kdyby si někdo z nás hrál na Proroka, Bůh by ho zatratil a šel by rovnou do pekla. Ani ve filmech nikdy proroka Mohameda neukazovali. Vždycky tam byl vidět jen jeho velbloud a nad ním svatozář.

Později jsme si začali hrát se střelnými zbraněmi jako v těch filmech o Omarovi al-Muchtárovi v Libyi anebo o Džamíle Buhírdové v Alžírsku. Na svátek obětování a na svátek přerušení půstu nás táta vždycky vzal do Túlkarumu a koupil nám pistolky. Žádný kluk od nás z vesnice neměl tak úžasné revolvery jako my, celé kovové, skoro

jako opravdové. Před svátky, kdy se daly v obchodě koupit práskací kapsle, jsme jimi nabili pistole a stříleli na ostro. Když pak střelivo došlo, vykřikovali jsme: „Prásk! Prásk!“, ale kdo střílel, musel přitom i zmáčknout spoušť, jinak to neplatilo a ten druhý nemusel umřít.

Když jsme ještě trochu povyrostli, nosil táta domů filmy o Rambovi a akční bijáky o komandech. My přisedlali na zbraně těžšího kalibru a naše hry se z domu a zahrady za domem rozprostřely po celém sousedství. Můj starší bratr velel jednomu komandu a já komandu nepřátelskému. Bracha nikdy nevyhrál, leda když podváděl anebo když někdo z mých vojáků opustil bojovou pozici a šel se vyčurat.

Jako starší kluci už jsme měli automatické zbraně. Dřevěné samopaly se zásobníkem a spouští a s řemenem k zavěšení přes rameno. Vyrobili jsme si je sami. Nejdřív jsme jim přezdívali Bren podle kulometů z babiččinych vyprávění, ale když jsme pak viděli film *Azit, výsadbářský pes*, začali jsme jim říkat Uzi. A pak se stalo, že nějaký chlápek odpráskl sedm Arabů jedinou dávkou ze samopalu, což tátu dočista rozhodilo a vysvětlil nám, že to byla útočná puška M-16, která vypálí šedesát ran za vteřinu. A od té doby jsme říkali všem našim zbraním M-16, i když nikdo z nás nedokázal vykřiknout „prásk“ šedesátkrát za vteřinu. A tak jsme místo toho začali křičet „trrrrrrr“. Moje jednotka se jmenovala „fedájíni“ a bratrova taky, protože táta vždycky říkal, že fedájíni jsou největší borci.

Jednoho dne na nás táta zavolal, že se máme okamžitě všichni vrátit domů. Hráli jsme si zrovna na vojáky a byli jsme v nejlepší, právě jsem se chystal sejmout kulometnou

dávkou staršího bratra, ale táta to zakřičel tak autoritativně, že jsme neměli na vybranou. Odvolali jsme mladší bratry z bojových pozic a uháněli jsme domů jako o závod, protože jsme věděli, že jestli se táta rozčílí, seřeže nás jako žito. Když jsme přišli domů, zesílil televizi, až řvala na plné pecky. Máma tam stála v slzách a babička, která nikdy nepláče, mluvila přiškrceným hlasem, jako by taky měla na krajíčku.

Táta ukázal na obrazovku a řekl: „Dobře se dívejte,“ a pořád opakoval: „*Jil'an Alláh, jil'an rabbahum, jil'an rabb Alláh*, Alláh zatřať jejich Boha, který je stvořil.“ Babička si roztrhla šat a zakvílela. Mně a staršímu bratrovi spadl kámen ze srdce, že jsme nedostali výprask, a usoudili jsme, že táta přinesl novou videokazetu a chce, abychom se na ni podívali. Druhý den jsme si zase hráli na válku. Bráchova jednotka se teď jmenovala „Sabra“ a moje „Šatíla“.

Skautský oddíl

Jednou jsem vystoupil na pódium v palestinském šátku. Chodil jsem tenkrát snad do třetí třídy. Táta přivedl do školy jednoho pána, který mluvil s cizím přízvukem. Pak nás tam táta nechal a ten pán mě odvedl do domu, kde jsem nikdy předtím nebyl. Byl to krásný, prostorný dům s obrovskými pohovkami, spoustou květináčů a výzdobou z umělých květin. Vytáhl odněkud kus papíru popsaný arabskými větami, kterým jsem nerozuměl, a řekl mi, že

dnes večer zahájím festival Džafra. Řekl mi, ať se ty věty naučím nazpaměť, a pak mi ukázal, jak zvednout ukazovák a prostředníček do tvaru písmene V.

Večer mi přehodili přes ramena palestinský šátek a poslali mě na pódium, kde už byl usazený orchestr. Postavil jsem se tam strnulý strachy a pronesl třesoucím se hlasem ty věty, kde se pořád opakovalo slovo „*watan*“, vlast. V životě jsem nestál před tolika lidmi, kteří by na mě všichni upírali pohled a poslouchali, co říkám. Když jsem domluvil, zvedl jsem prsty do věčka, začal jsem sestupovat z pódia a strhl se bouřlivý potlesk. Táta mě čekal v zákulisí a usmíval se. Rozběhl jsem se k němu a objal ho. Ten pán s cizím přízvukem se taky usmíval a řekl cosi, čemu jsem nerozuměl. Táta prohlásil, že jsem si vedl skvěle.

Táta mě nechal zapsat do skauta a prohlásil, že až vyrostu, bude ze mě pilot, protože než dokončím gympl, už budeme mít vlastní stát a já budu moct nastoupit letecký kurs. Babička řekla, že ze mě určitě bude ministr anebo soudce. Ve skautu jsme většinu času hráli fotbal, a když pak umřel některý učitel od nás ze školy, vzali nás, abychom u jeho hrobu drželi čestnou stráž. To mohli dělat jen ti, co měli stejnokroj, a tak mě táta vzal do Túlkarumu, aby mi tam koupil khaki kalhoty, zelenou košili a čtverec látky na šátek.

Byli jsme zrovna v obchodě, když se zvenku ozval povyk. Majitel obchodu nás vyhnal ven a stáhl roletu. Na ulici přímo před námi pochodovali starší kluci s vlajkami a doprostřed vozovky nanosili pneumatiky, aby zablokovali dopravu. Táta mě nechal čekat u auta a rozběhl se za nimi se zapalovačem. Usedavě jsem se rozbřečel. Byl

jsm přesvědčený, že nastal konec světa, jak jsme se o tom učili na hodině Koránu. Táta řekl, že to snad není pravda, přece nemůžu být takový strašpytel. Proč ho teda pořád tak otravuju, že chci pušku?

Dědeček pušku míval. Babička říká, že děda byl statečný bojovník, sám se přihlásil do zbraně a šel bránit Tiru. Taky říká, že Židům se nepodařilo do vesnice proniknout, obsadili Tiru teprve později, když jim ji Arabové sami vydali. Ale podle táty to bylo jediné štěstí, že král Abdalláh včas vydal vesnici Židům, jinak by tam všechny do jednoho vystříleli.

Když zahynul dědův syn od jeho první ženy, děda prahnul po pomstě. Ikáb byl opravdový hrdina, jeden z „povstalců“. Měl koně, pušku a pás plný granátů. Zastřelili ho v pátek. Kulka zasáhla pás s granáty a všechny naráz explodovaly. Jeho tělo se rozletělo na kousičky. Babička říká, že celá rodina až do večera sbírala jeho pozůstatky, aby mohli pohřbít aspoň hlavu a ramena. Měl tvář kulaťou jako měsíc v úplňku.

Podle babiččina vyprávění vylezl děda v noci po pohřbu na střechu školy. Tam měli stanoviště iráctí vojáci, kteří se tam střídali u kulometu Bren, ukrytého za pytlí s pískem. Najednou děda zaslechl, jak se Židi blíží. „Slyšel, jak je velitel pobízí šeptem hebrejsky: *kadima, kadima*, kupředu!“ vypráví babička. První kulka zasáhla velitele, toho, co šeptal *kadima*, a pak děda viděl, že mezi Židy zavládl zmatek a panika, pokoušejí se o útěk a vrážejí ve zmatku jeden do druhého. Děda zamířil Brenem a napral to do nich „jako šicí stroj Singer“. „Židi jsou poseroutkové, jenže

inglíz, ti anglánský psi prašiví, je sem natahali,“ dodává vždycky babička.

Angličani kdysi vtrhli k babičce a dědovi domů a udělali tam šfáru. Táta ještě v té době nebyl na světě. Všechno obrátili vzhůru nohama, vysypali cukr a sůl na jednu hromadu, roztráskali nádobí a nakonec to všechno přímo před jejíma očima počůrali. Babička říká, že jeden z nich se posadil na džbán s olivami a vysral se do něj. Když jeho obsah potom vyli na zem, ukázalo se hovno toho anglického vojáka, obrovité dlouhé lejno.

Kdysi bývali lidi v Tíře statečnější

Kdysi bývali lidi v Tíře statečnější. Ubránili vesnici a nepustili do ní jediného Žida. Při bojích o Tíru se nevzdali, až když jordánské velení rozhodlo, že Tíra připadne Židům, složili zbraně. Jednou se Židi pokusili proniknout do Tíry v přestrojení za Araby. Blížili se k vesnici zahalení do arabských šátků, ale Abú al-Abd poznal, co jsou zač. S rodinou pracoval na poli a viděl je. Varoval lidi kolem, že to jsou Židi, ale všichni si fukali na hlavu. „Přeskočilo ti? To přece musí být iráctí vojáci,“ říkali mu.

Jenže Abú al-Abd věděl jistě, že má pravdu. Poznal Židy podle chůze. Řekl kamarádům: „Stačí jednou vystřelit do vzduchu a budeme mít jasno. Jestli jsou to Arabové, zakřičí na nás, ať nestřelíme. Pokud to jsou Židi, hned se začnou plazit po zemi.“

Jakmile se ozvala rána, tamti okamžitě zalehli k zemi. Padli do prachu a ani se nehnuli. Teď už nebylo pochyb, že jsou to Židi. Abú al-Abd a ostatní chlapi tam zůstali, stříleli z pušek, aby je postrašili, a ženy a děti mezitím utíkaly domů a v ulicích křičely: „*Ja ahlu-l-balad, al-Jahúd achazúná!* Lidé, Židi obsadili naši vesnici!“

A tu vyšli z domů všichni muži. Krásní, udatní, nebojácní, kráčeli hrdě jako ženichové k nevěstě. Ženy je doprovázely výkřiky *zaghráríd*, Židi tomu říkají „radostný výskot“. Jen málokdo měl pušku. Šli vyzbrojení holemi, noži, kameny, krumpáči a nedovolili jedinému Židovi, aby se k nim třeba jen přiblížil. Toho dne se jim podařilo odvléct tři těla mrtvých židovských vojáků.

Abú al-Abd a další bojovníci z Tiry si mrtvolu uvázali ke koním a vláčeli je až k velitelskému štábu irácké armády v Túlkarmu. Chtěli jim ukázat, že Židi se taky dají zabíjet, vdechnout jim odvalu a bojové nadšení. Ale Iráčani jen pokrčili rameny: „*Ma'aku awámir, ma'aku siláh.* Nejsou rozkazy, nejsou zbraně.“

Kdysi bývali lidi v Tíře statečnější a nedovolili Kahane-mu vstoupit do vesnice. Ve zprávách říkali, že se chystá do Tiry. Z reproduktorů na mešitách se ozvalo hlášení: „*Ja ahlu-l-balad, vesničané!* Zítřka má do vesnice přijet Meir Kahane a přivést propuštěné vězně. Hanba nám, pokud dopustíme, aby sem jeho noha vkročila!“

Druhý den ráno jsme už v pět hodin vyšli s tátou na kraj vesnice k silnici od Kfar Saby a Ramat ha-Koveš. Hrstka lidí už tam natahala pneumatiky a zabarikádovávala jimi příjezdovou cestu. Táta prohlásil, že dneska

nesmíme pustit dělníky z vesnice. Že ubránit vesnici je důležitější, nehledě na to, že když Židi přijdou jeden den o námezdní sílu, můžou puknout zlostí. „Víš, jaký balík peněz na tom tratí, když naši lidi nenastoupí ráno do práce?“

Blížily se k nám policejní vozy a táta se ještě se skupinkou dalších lidí posadil doprostřed silnice. Vůbec jsem se nebál a přisedl jsem si k nim. Starosta vesnice s policajty promluvil a ti se pak vzdálili. Zanedlouho už byla celá vesnice na nohou. Tisíce lidí zatarasily všechny příjezdové cesty. Vznášel se nad námi vrtulník a táta řekl, že nás z výšky fotografují, a uvázal si tričko kolem obličje. Mě taky naučil, jak si mám tričko omotat, aby nebylo nic vidět, přesně jako to nosí ty děti, co ukazují ve zprávách v televizi.

Ten den se táta vrátil domů pozdě v noci. Máma i babička už trnuly strachy, co se stalo. Čekaly pod eukalyptem na zápraží, až ho přivezou. Já se cítil jako dospělý chlap, neměl jsem strach, ale babičku a mámu zajímalo jen, jestli je táta v pořádku, vůbec se mě nezeptaly, co se tam dělo.

Vlastně se neseběhlo nic moc zvláštního. Kahane nepřišel. Další den ve škole kluci vykládali, jak rozbíjeli tvárnice okna policejních vozů, a tvrdili, že v noci se Kahane přece jen do vesnice dostal. Prý se přestrojil za ženskou a do vesnice se proplížil přes citrusové sady u Tel Mondu.